

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm
Dnr: Ku2016/00504/D

Stockholm den 1 juli 2016

Civos yttrande över remissen ”Palett för ett stärkt civilsamhälle” (SOU 2016:13)

Om Civos – Civilsamhällets organisationer i samverkan

Civos är en ideell förening som grundades 2009 med uppgift att främja organisationer inom det civila samhället. Civos består av 14 nationella riks- och paraplyorganisationer vilka samlat organiserar flera miljoner medlemmar.

Vår vision är Ett starkt och självständigt civilsamhälle.

Civos utgör även remissinstans för regering och myndigheter inom de områden som våra medlemmar prioriterat. Generellt handlar det om frågor som direkt eller indirekt berör och påverkar det civila samhället i Sverige.

Civos har deltagit i utredningens referensgrupp samt under dess gång arrangerat öppna medlemsmöten med utredaren samt med många diskuterat snarlika teman och frågor inom ramen för Partsgemensamt forum.

Sammanfattning av yttrandets innehåll:

- Civos vill framhålla det positiva i att utredningen ger en så bred och rättvisande bild av civilsamhället och att utredaren har haft dialog med många representanter från sektorn. Utredningen utgör en bra bas för samhällets fortsatta samverkan med sektorn. Vi kan redan notera effekter av utredningens förankring och dialog med offentliga parter såsom myndigheter och offentlig förvaltning vad gäller kunskap, kompetens och förståelse för civilsamhällets villkor.
- Civos vill särskilt framhålla utredningens bedömning att *”Civilsamhällets behov av information och stöd bör mötas i syfte att underlätta för civilsamhällets organisationer att bedriva sin kärnverksamhet”*. Förutsättningarna att på ett långsiktigt hållbart sätt bedriva kärnverksamhet utgör en av de viktigaste grunderna för ett starkt och självständigt civilsamhälle som rymmer olika roller – både som röstbärare och utförare.

- Avseende uppdragen till MUCF skulle vi vilja lyfta att flera av förslagen kan och bör göras i samverkan med civilsamhället. Ett exempel är den kompetensutveckling som behövs på olika nivåer i samhället. Att MUCF ensamt tar på sig det uppdraget känns främmande för civilsamhället. MUCF bör vara en förebild bland myndigheter i sin samverkan med civilsamhället, i enlighet med principerna ur Politiken för det civila samhället (2009/10:55).
- Civos önskar även att flera av utredningens bedömningar inte stannar som ord i utredningen. Vi föreslår att MUCF tillsammans med civilsamhället ges ett uppdrag att arbeta vidare med de lärdomar som utredaren gjort och dokumenterat, men som mot bakgrund av utredningens begränsningar inte lämnats som förslag till beslut i kommande lagrådsremiss.
- Det lokala perspektivet är viktigt. Civos vill trycka särskilt på att det är viktigt med utbildning och stöd på den lokala nivån, det är där kärnan i mycket av civilsamhällets arbete utförs. Att öka samverkan på riksnivå är bra men det är lika viktigt på regional och lokal nivå. Detta är i linje med utredningens anda men tål att understrykas. På den lokala nivån i kommunerna är resurserna begränsade, för att öka långsiktigheten bör alla insatser göras i nära samverkan med civilsamhället.
- En annan viktig fråga som skulle kunna fått mer utrymme i utredningen är forskningsfrågorna som är viktiga för civilsamhällets utveckling och kompetensutvecklingen i samhället som helhet.
- Civos vill också trycka på finansieringsfrågorna som trots att de inte var med i utredarens uppdrag fortfarande är viktiga frågor från civilsamhället. Civos bedömning är att det var klokt att inte direkt beröra civilsamhällets finansiering i utredningen, och bedömer att om de förslag som lämnas genomförs innebär det förutsättningar för att befintliga resurser kan användas mer effektivt.
- Avslutningsvis önskar Civos att organisationsbidragen ersätts av benämningen *organisationsstöd*, som ett exempel för att visa på jämbördiga parter, och betona att vi delar utredarens uppfattning att civilsamhället behöver långsiktiga generella stöd för att kunna utvecklas för att möta samhällets behov. Vi vill också avråda från generella krav avseende stöd till paraplyorganisationer, då det för många redan är naturligt att verka för att ge stöd till nya organisationer medan andra paraplyorganisationer snarare behöver stödja befintliga organisationer att utvecklas mot nya målgrupper.
- Generellt vill vi framhålla att civilsamhället är och ska beskrivas och bemötas som, en stark part. En part som kan och vill delta både i

problemformuleringar, lösningar och genomförande av aktuella samhällsutmaningar.

Inledning till Civos kommentarer till utredningen

Civos anser att utredningen som helhet på ett föredömligt sätt beskriver civilsamhällets förutsättningar och utmaningar. Utredaren har lyssnat på civilsamhällets aktörer och gjort sig vinn om att beskriva verkligheten utifrån bredden i de olika organisationernas verksamheter, behov, kompetenser och önskemål. Vi hoppas att utredningen leder till en samhällsgenomgripande debatt om civilsamhällets betydelse för enskildas liv och samhällets utveckling.

Civos vill stryka under vikten av kompetensutveckling bland politiker och tjänstemän på alla nivåer i Sveriges förvaltning. Kompetensutveckling är en viktig del i utvecklingen av samverkan med civilsamhället. Vår uppfattning är att vi har förmågor och kompetens som kan stödja kommuner, landsting, regioner samt staten inklusive myndigheter i många frågor inte minst i frågor som utredaren lyfter som rör demokrati mångfald och integration.

Civilsamhället är sedan många år tillbaka sociala innovatörer som ser behoven nära individen i samhället. Vi kan komma med lösningar redan innan samhället har hunnit agera. Det finns en lång historik av detta och exemplen är flera; daghem, hemtjänst, barnavårdscentraler, räddningstjänst, ambulans med mera. Många av de av civilsamhället initierade verksamheterna har blivit naturliga delar i den offentliga servicen och vi tror starkt att det kommer att finnas behov av fler av liknande initiativ, gärna i nära samverkan med övriga sektorer i samhället, även i framtiden.

Det är viktigt att dialogen mellan parterna och samverkan sker jämbördigt, för att på bästa sätt kunna överlämna verksamheter och uppdrag mellan det civila samhället och det offentliga. Civilsamhället kan på så vis både vara innovatörer som förnyar välfärden och utvecklar medborgarna, som utförare av delar av det som är det offentligas ansvar, genom exempelvis partnerskap, samverkan, IOP eller upphandlingar. Det är viktigt att detta kan ske på ett sätt så att civilsamhällets egen definierade kärnverksamhet och ideologi får bli styrande, utan direkt eller indirekt styrning från det offentliga som innebär att civilsamhällets och dess medlemmars roll i demokratin minskar. Medlemmarnas inflytande över organisationernas syften och roll måste förbli absolut, för att garantera ett starkt och självständigt civilsamhälle.

Civos kommentarer till utredningens bedömningar:

Bedömningarna fångar viktiga frågor och det är viktigt att arbetet får fortsätta

Civos ställer sig bakom förslagen i utredningen men känner en oro för att många av de bedömningar som utredaren inte leder till något. Utredaren har grundat sina bedömningar väl och vi vill trycka särskilt på några av de bedömningar som vi anser att det behövs arbetas vidare med.

Punkt 4.2.2 organisationernas roll i demokratin bör värnas trots att samhället förändras

I texten beskrivs att offentliga aktörers vilja att lyssna till det civila samhällets organisationer riskerar att minska när individer finner nya sätt att engagera sig. Det kan medföra att det offentliga söker nya tillvägagångssätt att bereda frågor, som inte i tillräcklig grad inkluderar civilsamhällets organisationer. Denna farhåga delas av Civos och vi vill därför belysa vikten att värna organisationers demokratiska principer och att det finns långsiktiga samverkansformer som inte försvinner för att nya forum öppnas.

Punkt 4.2.5 Det bör finnas vägledande dokument för samråd med civilsamhället

Vi delar denna bedömning och vill då betona att en del i dokumentet kan ge stöd och råd så att man får vägledning för att kalla relevanta aktörer till samråd och möten. Vi vill betona att det alltid bör vara tydligt vilket syfte mötet har och vilket område som berörs för att underlätta för organisationer att prioritera och möjliggöra samverkan. Utredningen lyfter att civilsamhället vill mer än att bara ha en dialog och att vi hellre verkar för en långsiktig samverkan. Civos delar den uppfattningen. Vi vill också betona att det finns förslag på hur olika sätt att ha samråd med civilsamhället. Vi vill bland annat lyfta fram sakråden¹ som en form för samverkan som vi ser fram emot att arbeta vidare utifrån.

Återigen vill vi också trycka på den lokala samverkan och vill betona att de former som utarbetas för samverkan på regerings och myndighetsnivå med fördel skall kunna vara utgångspunkten i lokala dokument och handlingsplaner.

5.3.3 Från överenskommelser till konkreta planer

Bedömningen i utredningen är att de lokala och regionala parterna i dialoger och överenskommelser bör omsätta sina mål till konkreta planer. Detta är en viktig fråga som berör vikten av konkreta handlingsplaner på lokal nivå, och dessutom den långsiktiga samverkan som är så viktig. Vi delar bedömningen i utredningen och vill betona vikten av detta fortsatta arbete.

¹ <http://www.regeringen.se/artiklar/2015/12/sakrad-kan-starka-regeringens-kontakter-med-det-civila-samhallet/>

6.2.1 Överväga att reservera valfrihetssystem för civilsamhällets organisationer.

Denna fråga tål att utredas vidare och inte stanna bara vid en bedömning i utredningen.

Civos kommentarer till utredningens förslag:

Åtterrapporering av samråd med det civila samhället

Civos tillstyrker förslaget att statliga myndigheter årligen ska rapportera de kontakter och samråd myndigheten haft med det civila samhället inom ramen för sitt uppdrag. Vi tillstyrker också förslaget att detta bör sammanställas i en rapport till Riksdagen i vilken även Regeringskansliets kontakter och samråd med civilsamhället lyfts fram. Civos tror att detta på ett bra sätt kan synliggöra effekten och omfattningen av samverkan med det civila samhället, och även utgöra underlag inom myndigheter att överbrygga stuprör för att bättre sprida kunskap om vad som pågår också inom annan offentlig förvaltning.

Civos önskar inom detta förslag även lyfta modellen för sakråd, vilken Civos var med och utvecklade under 2015 som referens till Regeringskansliet. Civos tror på denna modell, och önskar se att den fortsätter att användas och utvecklas. Samtliga de sakråd som genomförs på initiativ av både civilsamhället som part eller Regeringskansliet (regeringen) bör förtecknas i den rapport som årligen beskriver samverkan mellan parterna. Detta tror Civos ytterligare skulle kunna stärka modellen sakråd som metod och dessutom bidra till att öka transparensen inom den statliga förvaltningen kring civilsamhällets bidrag i samhällsutvecklingen och reformarbetet.

Behovet av detta synliggörs i den förstudie KPMG genomförde på uppdrag av Civos, *Hur politiken för det civila samhället återspeglas hos myndigheter (2014)*². I denna rapport studerades 17 myndigheters instruktioner, regleringsbrev och uppdrag. Studien visade att civilsamhällets organisationer berördes direkt enbart för en myndighet (MUCF), medan det för övriga saknades helt eller delvis i antingen instruktioner, regleringsbrev eller uppdraget för myndigheten. Civos menar att som tillägg till utredningens förslag om återrapporering bör en översyn göras av samtliga myndigheters instruktioner, regleringsbrev och uppdrag så att samtliga som är relevanta får skrivningar som berör samverkan och förhållandet till civilsamhället. Vi delar därför bedömningen och tillstyrker utredningens förslag att ett tillägg görs i bestämmelsen i myndighetsförordningen om myndigheters skyldigheter att samarbeta med myndigheter och andra så att det anges att samarbetet med andra även ska omfatta det civila samhällets organisationer när det är relevant för genomförandet av myndighetens uppdrag.

² Civos (KPMG) – Hur politiken för det civila samhället återspeglas hos myndigheter, Förstudie – Rapport (2014-01-15): http://media.wix.com/ugd/187224_4d8ea26fc39845408e7f653e44c647e8.pdf

Förslagen på uppdrag till MUCF bör delas med civilsamhället

Utredningen ger förslag på ett flertal nya uppgifter till MUCF vi vill med enfaset betona vikten av att MUCF bör vara en förebild bland Sveriges myndigheter avseende samverkan med civilsamhället. Vi ser tydligt att flera av de uppdrag som de föreslås skulle kunna utföras direkt av civilsamhällets organisationer eller åtminstone i nära samverkan med desamma. Vi vill särskilt lyfta några av förslagen som bör kunna utföras av eller i nära samverkan med civilsamhällets organisationer på både lokal, regional och nationell nivå, några är samverkan med civilsamhället redan föreslagen:

4.2.1 Kunskapshöjande insatser gentemot statliga myndigheter, kommuner och landsting i frågor som rör civilsamhället.

4.3.2 Utreda vad som hindrar underrepresenterade gruppers deltagande i civila samhällets organisationer samt i samverkan med civilsamhället arrangerade återkommande konferenser om mångfaldsfrågor.

7.6.3 Utveckla och samordna information till civilsamhället om och från statliga myndigheter.

7.6.4 Sammanställa frågor och svar i en webbaserad guide om finansieringsformer för civilsamhället

Civos vill också lyfta den utbildning som redan idag genomförs i samverkan av MUCF och Ersta Sköndal Högskola, och som vi upplever på ett bra sätt kan utgöra inspiration för kommande insatser. Att i dessa satsningar också säkerställa civilsamhällets medverkan, inte enbart som berört subjekt, utan som integrerad part, tror vi är viktigt för dess legitimitet och möjlighet att spegla förutsättningarna utifrån verksamheten.

Behovet av breddade insatser avseende jämställdhet och mångfald

Civos noterar att utredningen i flera partier beskriver utmaningar och behov avseende i synnerhet mångfald men även i viss utsträckning jämställdhet. Civos vill med enfaset betona vikten av att det offentliga säkerställer likvärdiga förutsättningar för alla människors delaktighet i civilsamhället och att stöd och förutsättningar ökar för såväl befintliga organisationer att bredda sin verksamhet såväl som för nya att växa och stärkas.

Vi önskar också bredda perspektivet från utredningen avseende mångfald och att det behöver ske med förståelse för representativitet utifrån fler diskrimineringsgrunder. Mångfald menar vi behöver utgå ifrån likvärdiga möjligheter och inkludering ur alla aspekter vilket innebär att det krävs förståelse för hur intersektionalitet påverkar i olika situationer och ur olika maktperspektiv. Utifrån detta tror vi det är viktigt också i framtiden att det finns förutsättningar också för separatistiska rum, det vill säga möjligheten att organisera deltagare och medlemmar i slutna grupper. Detta innebär att eventuella krav och villkor avseende mångfald behöver utformas så att det fortfarande är möjligt för en normbrytande, ofta förtryckt, grupp att befria sig från samhällets befintliga normer och maktstrukturer. Syftet är inte sällan att

finna gemenskap, dela med sig av erfarenhet i en upplevd tryggare miljö samt att utifrån detta gå vidare med samtal och strategier för att uppnå ett rättvisare samhälle.

Civos vill också lyfta att mångfalden samtidigt inte enbart kan hanteras utifrån representativitet, utan att det också kvarstår utmaningar "bortom siffrorna". Siffror och statistik är bra verktyg för att följa utvecklingen, men även kvalitativa metoder behövs för att bredda bilden. Ett sådant exempel är Maktsalongens rapport Bortom siffrorna³, som på ett bra sätt synliggör just det vi tror utredaren vill få fram, nämligen strukturer och hinder för delaktighet och inkludering i samhällsbygget. Därför bör det finnas tydliga politiska beslut och uttalanden hur det offentliga stöd till och samverkan med civilsamhället bör utformas för att stärka underrepresenterade grupper och för att bryta begränsande maktstrukturer.

Ett konkret förslag värt att utreda vore att i instruktioner, regleringsbrev eller uppdrag till myndigheter och/eller organisationer som fördelar *organisationsstöd* överväga krav på övergripande jämställdhetsmål i fördelningsprinciperna samt att det finns en handlingsplan för jämställdhetsintegrering. Motsvarande förslag Gertrud Åström i en utvärdering av Riksidrottsförbundets jämställdhetsarbete mellan 2005-2010⁴. Om detta skriver också Centrum för idrottsforskning⁵. Även om en sådan form av statlig styrning skulle kunna vara kontroversiell, och delvis gå emot tidigare skrivningar i vårt svar rörande civilsamhällets självständighet, menar vi på att det inte bör vara valbart för någon del av samhället att inte arbeta mot diskriminering, begränsande normer och maktstrukturer. Det kan vara ett sätt utveckla stödet så att förutsättningarna ökar inte enbart för enskilda människor utan även för civilsamhället och samhället i stort att uppnå ett jämlikt samhälle.

Den lokala nivån är särskilt viktig för civilsamhället

Civos medlemmar delar utredarens bedömning om vikten av den lokala nivån i samverkan och vi vill betona vikten av både incitament och kompetens hos landets kommuner för detta så att detta arbete fortgår. Ett viktigt perspektiv som lyfts är att det är viktigt med en ingång och kontaktväg till det offentliga, men att det sällan ser så ut i landets kommuner idag. Civilsamhällets organisationer har ofta en bred verksamhet som inte alltid speglar den kommunala förvaltningen.

Civos önskar att flera av de bedömningar utredaren lyfter fram skall ges förutsättningar att bli konkreta förslag och inte stanna vid ord i utredningen. På den lokala nivån i Sveriges kommuner finns många olika förutsättningar, en liten eller stor kommun har bland annat helt olika personella resurser. Vi delar bedömningen att det behövs förenklade vägar samt kompetens för

³ Maktsalongen (2014), Bortom siffrorna <http://maktsalongen.se/content/uploads/2014/05/Maktsalongen-Bortom-siffrorna.pdf>

⁴ Riksidrottsförbundet (2011), FoU-rapport 2011:1, Åström, G. Utvärdering av Riksidrottsförbundets jämställdhetsarbete mellan 2005-2010.

⁵ Svensk Idrottsforskning (2012), nummer 3. "Myrsteg mot jämställd idrott", Wickman, K. <http://centrumforidrottsforskning.se/wp-content/uploads/2014/04/Myrsteg-jamstallid-idrott.pdf>

kommunikation på lokal nivå. Fler kommuner bör utforma en ingång för civilsamhället oavsett om det berör kultur, fritid, idrott, sociala frågor eller annat. Idag faller tyvärr ofta civilsamhällets organisationer mellan stolarna, särskilt de som verkar överskridande över flera av kommunens nämnder eller förvaltningsområden. I utredningen föreslås bland annat att det skall finnas en kontaktpunkt (7.6.5) men vi vill samtidigt lyfta en oro att det i en liten kommun riskerar att falla på en person vilket gör frågorna oerhört sårbara. Det är viktigt att stöd finns att få på lokal nivå i kommuner för att säkerställa detta arbete. Detta kan naturligtvis, kanske med fördel, ske i nära samverkan med civilsamhället.

I utredningen lyfts också att kunskap om civilsamhället utifrån demokrati och värdegrunds-perspektivet bör förmedlas i skolor (4.2.3). Detta är ett bra område för tydlig samverkan med civilsamhället. Det är en viktig och bra kunskapsfråga för framtidens engagemang i civilsamhället. Vi observerar att detta inte är ett förslag utan en bedömning vi föreslår att MUCF tillsammans med civilsamhället får uppdrag att föreslå en modell för detta som kan ingå i kompetensutvecklingen på lokal nivå om civilsamhället. Vi vill också lyfta en oro över att flera skolor idag inte längre tillåter civilsamhället att besöka, informera och genomföra verksamhet eller rekrytering i skolor. Denna trend blev tydlig särskilt efter att Sverigedemokraternas valdes in i Riksdagen. För att säkerställa att det demokratiska föreningslivet inte utestängs bör det tas fram stöd eller vägledning för skolor så att idrottsföreningar, scoutkårer, elevföreningar relaterade till trossamfund, elevkårer, etniska organisationer och teaterföreningar med flera även i framtiden kan nå nya målgrupper i landets skolor. Det har varit en grundmurad tradition och viktig kanal för rekrytering av nya medlemmar som fått fostras av föreningslivets ideal under hela 1900-talet.

Ett ytterligare förslag som skulle öka förutsättningarna för civilsamhället är förknippat med tillgång till möteslokaler. Vi noterar att det i andra remissvar (Bilaga A, Göteborgs stad⁶) yrkas på en översyn av lagstiftningen för uthyrning av lokal i kommuner. Civos delar denna slutsats, men av helt andra skäl. Medan undertecknarna i aktuell bilaga önskar begränsa delar av civilsamhällets möjligheter att hyra kommunala lokaler vill Civos uppnå det motsatta och öka tillgängligheten till outnyttjade eller tomma lokaler. Ett sådant exempel, i nära anslutning till bedömningen ovan (4.2.3) är att skolor under kvällar och helger på ett enkelt sätt bör kunna upplåtas för föreningsverksamhet. På ett sådant sätt kan inte enbart det offentliga fastighetsbeståndet nyttjas mer effektivt utan det skulle också öka tillgången till, ofta centralt belägna, lokaler. Detta ligger i linje med vad Civos tidigare har efterfrågat gällande att bättre inkludera civilsamhällets behov och förutsättningar i stadsplaneringen⁷. Civos tillstyrker därvid även förslaget att

⁶ Göteborgs stad, Yttrande gällande betänkandet Palett för ett starkt civilsamhälle (SOU 2016:13) <http://www.regeringen.se/contentassets/b228b7abf1964849a61b0b3bcd2ae18e/goteborg-stad.pdf>

⁷ Civos debattartikel i Göteborgs Posten, "Bygg fler föreningslokaler" (2015-08-03) <https://www.gp.se/nyheter/debatt/1.2790304-bygg-fler-foreningslokaler>

det bör göras en översyn av bestämmelsen om upplåtande i förordningen om förvaltning av statliga fastigheter, i syfte att införa ett undantag i bestämmelsen som möjliggör att avgift inte ska tas ut för upplåtelser av lokaler från allmännyttiga ideella organisationer.

Utredningens förslag att tillsätta en statlig delegation som etablerar långsiktiga lokala plattformar för det civila samhället i socioekonomiskt utsatta bostadsområden menar Civos är en välmenande ambition. Civos uppfattning utifrån dialog med våra medlemsorganisationer är att det snarare är just de många tillfälliga projekten och tillfälliga finansieringen i dessa områden som är grunden till att det delvis saknas långsiktiga förutsättningar. Vårt förslag vore att snarare än att utgå ifrån att det är statens roll istället involvera och ha förtroende för civilsamhällets självständiga organisering. I flera av de områden som åsyftas blir civilsamhällets organisationer inte sällan "utkonkurrerade" av kommunala eller andra projekt, som ges mer resurser. När dessa, ofta projektmedel, är slut finns ingen förankring i civilsamhället eller förutsättningar till fortlevnad. Detta synliggör såväl behoven av stabila och tillräckliga organisationsstöd (grundbidrag) som vårt inledande perspektiv kring fördelning och samverkan kring roller lokalt.

Konsekvensanalyser avseende effekter på det civila samhället

Civos tillstyrker utredningens förslag att det ska införas ett krav i kommittéförordningen på att om förslagen i ett betänkande har betydelse för villkoren för det civila samhällets organisationer ska konsekvenserna i det avseendet redovisas i betänkandet. Detta är en aspekt som Civos framfört under flera år, vilken vi tror kommer kunna få stor effekt samt minska konsekvenserna av förändrad lagstiftning som får negativa konsekvenser för det civila samhället utan att det varit intentionen. Vi tror att en förändring enligt förslaget skulle minska risken i framtiden att lagtext feltolkas såsom är fallet idag inom exempelvis konsumentlagstiftning, livsmedelslagstiftning, resegarantilagen eller socialförsäkringsbalken.

Civos tillstyrker därför också förslaget att ett krav i förordningen om konsekvensutredning vid regelgivning om att förvaltningsmyndigheter i samband med regelgivning som kan påverka organisationer inom det civila samhället ska göra en konsekvensutredning avseende vilka effekter som ett genomförande av nya eller ändrade regler får för dessa organisationer.

Bra med översyn av arvsfonden, låt det ske i samverkan med civilsamhället

Vi tycker att utredarens analys är riktig och vill trycka på just frågan om möjligheten till långsiktigt stöd. Ett tillägg vi önskar föreslå är att det bör finnas en bred representation från civilsamhället i dialogen till förändring av fonden, detta för att tillvarata civilsamhällets kompetens om hur fondens pengar skulle kunna bidra än mer till fler av samhällets utmaningar, samt vilka civilsamhällets organisationers behov är i förhållande till hur de resurser som kan tillföras ger störst möjliga nytta och effekt.

Myndighets- och lagspecifika förslag om klargöranden

Civos tillstyrker samtliga förslag som berör att klargöra lagstiftning, utarbeta exempelsamlingar av vad som är respektive inte är exempelvis näringsverksamhet enligt konsumentlagstiftningen, vilka verksamheter som utgör livsmedelsföretag, möjligheter att enligt EU-lagstiftningen undanta det civila samhällets organisationer från registreringskrav samt att undanta skyldighet för samtliga ideella föreningar att ställa säkerhet enligt resegarantilagen vid anordnande av resor för egna medlemmar. Undantaget från resegarantilagens bestämmelse bör därtill formuleras så att det inte begränsar möjligheten att använda internationellt utbyte och resor som kanal för breddad rekrytering. Det bör med andra ord inte finnas krav eller tolkningar som förutsätter ett längre medlemskap för att kunna delta då det begränsar civilsamhällets möjligheter att nå nya målgrupper.

Civos föreslår även att utredningens bedömning gällande personer med sjukersättning, aktivitetsersättning eller sjukpenning att kunna delta i ideell verksamhet, utan att rätten till ersättning påverkas, inte enbart tas till vara utan förstärks. Då det är belagt från forskning inom flera fält inom civilsamhället, såsom idrott, friluftsliv, kultur och andra, att föreningsliv har positiva effekter på människors hälsa och välmående, skulle särskilda incitament kunna utvecklas för att öka deltagandet i föreningsliv inom denna målgrupp. Det kan ske exempelvis enligt modellen Far (Fysisk aktivitet på recept), då som Föreningsliv på recept. Det är vidare viktigt att denna målgrupp inte enbart ges rätt till deltagande, utan också att bära förtroendeuppdrag, vara ansvariga och utföra uppgifter utan begränsningar i Försäkringskassans bedömning av arbetsförmåga i det ordinarie yrkeslivet. Att på detta sätt få betyda något för andra bidrar till känslan av sammanhang vilket är positivt för den enskilde.

Främjande av civilsamhällets organisationer vid offentlig upphandling

Civos tillstyrker med emphasis utredningens förslag om förändringar, såväl direkt i LOU som kommande under pågående översyns, möjlighet att införa mervärdesbegrepp och kriterier i upphandling, att särskilt för ideella allmännyttiga organisationer göra undantag understigande tillämpliga tröskelvärden samt för reserverade kontrakt. Dessa undantag bör särskilt rikta sig till civilsamhällets mångfald av organisationer och associationsformer (ideella allmännyttiga föreningar, stiftelser, registrerade trossamfund m.fl.), i särskilt syfte att stärka samverkan mellan det offentliga och det civila samhällets organisationer. Civos tror därtill att utredningens förslag att detta görs genom att Upphandlingsmyndigheten i samverkan med civilsamhällets organisationer utformar riktlinjer och kriterier till upphandlande myndigheter är en bra metod för att nå utredningens ambitioner.

Civos vill även åter lyfta de slutsatser som drogs i samband med Partsgemensamt forum den 26 november 2014⁸ beträffande den nationella lagstiftningens behov av förändring så att civilsamhällets särart generellt leder

⁸ MUCF, Minnesanteckningar från Partsgemensamt forum 2014-11-26, Tema: Civilsamhällets särart
http://media.wix.com/ugd/187224_b944f8034f7b4c048f302ad6ead738e7.pdf

till särskild behandling i förhållande till företag (näringsliv). Hur denna särart ska definieras och i vilka fall den är tillräcklig bör utformas i dialog med det civila samhällets organisationer. Men grundprincipen bör vara att svensk lagstiftning främjar starka folkrörelser, ett starkt civilsamhälle och möjliggör en effektiv organisering av olika uppdrag och service som kan utföras av en part som utöver uppgiften även bidrar med andra mervärden. I dialogen framförde civilsamhällets representanter att politiken bör visa att föreningar är viktiga, och att det därför kanske inte är relevant att eftersträva rättvisa mellan företag och föreningar. Politiken kan helt enkelt utforma förutsättningar så att civilsamhällets särart och mervärde får bättre förutsättningar i konkurrensen. På motsvarande sätt bör därför lagstiftningen utformas så att den positivt särbehandlar allmännyttiga ideella föreningar och det civila samhällets organisationer i förhållande till exempelvis företag.

Civos kommentarer utöver utredningens uppdrag:

Förändra begreppet organisationsbidrag

Civos vill förändra begreppet organisationsbidrag till *organisationsstöd*. Vi tror att det kan förändra såväl myndigheternas som allmänhetens syn på civilsamhället. Med intryck från utredningen konstaterar vi att det finns olika typer av stöd - det rent administrativa, stöd i upphandling samt det viktiga ekonomiska stödet för civilsamhällets långsiktiga utveckling och förvaltning. Trots att finansieringsfrågan inte inkluderats i utredningsuppdraget så uppkommer så klart frågor som berör det ekonomiska stödet. Trots att civilsamhället involverar många helt ideella insatser så kan organisationerna inte överleva långsiktigt utan en fungerande ekonomi. Vi ser detta också som ett exempel för att visa på jämbördiga parter, och betona att vi delar utredarens uppfattning att civilsamhället behöver långsiktiga generella stöd för att kunna utvecklas för att möta samhällets behov.

Civilsamhällets finansiering är viktig

Civos vill därtill lyfta fram några punkter som vi med utgångspunkt i kunskapsinhämtningen i utredningen samt utifrån egen erfarenhet vill skicka med till Regeringskansliet samt också till Gunnar Larssons uppdrag att utreda hur statliga bidrag till det civila samhällets organisationer kan bli mer långsiktiga, förutsebara och enhetliga (*Uppdrag att utreda hur statliga bidrag till stöd för det civila samhällets organisationer an bli mer långsiktiga, förutsebara och enhetliga, Ku 2016:A*)

- Civilsamhället behöver långsiktiga generella bidrag för att kunna planera sin verksamhet. För att kunna delta i upphandlingar, utveckla verksamheten och delta i samverkan behövs ofta en grundbemanning i organisationerna som säkerställer kontinuiteten i verksamheten. Civilsamhällets organisationer arbetar utifrån de behov som finns framförallt i organisationens lokala närhet, inte helt sällan kan man se idéer till lösningar innan projektpengar finns att söka. Om man inte har generella stöd eller finansiering på annat sätt kan det hämma

Civilsamhällets möjligheter.

- Det är ofta en förutsättning för den inom organisationerna interna demokratin att det finns en långsiktighet och förutsägbarhet i det offentliga stödet. För att medlemmarna ska kunna utöva demokrati i sin förening på ett trovärdigt sätt behöver de ha kännedom om och information om exempelvis ekonomi och budget. När organisationsstöd minskar till följd av fler medlemmar eller fler organisationer, samt när information om tilldelning ofta kommer i efterhand, minskar medlemmarnas möjlighet att faktiskt kunna ha inflytande över föreningarnas prioriteringar och resurser. Möjligheter att lämna exempelvis förhandsbesked är därför en ofta avgörande förutsättning att säkerställa faktiska möjligheter till medlemsinflytande. På så vis kan det offentliga resurser och stöd inte bara bidra till utan även öka förutsättningarna att civilsamhällets organisationers roll som demokratifrämjande strukturer ökar.
- I utredningen bör statsstödsreglerna lyftas in, de har inte förändrats sen länge; samma mängd pengar fördelas på fler organisationer.
- I utredningen finns flera bedömningar som utredaren trycker på som viktiga i utredningen om finansieringen. Civos stödjer dessa och vill betona vikten av att de lyfts med i vidare utredning om stöd, exempelvis (5.3.2) Övervägande om man kan förenkla ansökan samt redovisning av kommunala bidrag, (5.3.4) Möjliggörande av subvention av lokalhyror och beakta civilsamhällets lokalbehov i arbetet med samhällsplanering på kommunal nivå samt (5.3.5) Eventuella förändringar i bidragssystemen bör föregås av en analys av det lokala och regionala civilsamhällets behov.
- Utredningen trycker tydligt på civilsamhällets roll som självständiga röstbärare. Vi har i tidigare remissvar till både Finans- och Kulturdepartementet lyft en oro, också utifrån pågående forskning på Ersta sköndals högskola⁹, att organisationer verksamma i det lokala välfärdssamhället inte vågar behålla en kritisk röst av rädsla att förlora kommunala bidrag eller stöd. Detta är något som kan behöva utredas vidare.

⁹ Ersta Sköndal Högskola (pågående), Johansson, S, Nordfeldt, M, Johansson, H. "Mellan röst och service: ideella organisationers roll i ett föränderligt välfärdssamhälle <http://www.esh.se/forskning/forskningsprojekt/2014-08-28-mellan-rost-och-service-ideella-organisationers-roll-i-ett-foranderligt-valfardssamhalle.html>

Momsbefrielse för köp av tjänster inom civilsamhället

Dagens skattesystem medför att näringslivets organisationer kan utnyttja möjligheten att dra av moms vid köp av varor och tjänster. Denna möjlighet finns generellt inte mellan civilsamhällets organisationer. För att förbättra förutsättningarna önskar Civos att Finansdepartementet får uppdrag att utreda möjligheten att införa ett undantag särskilt för köp av tjänster, så att ideella organisationer kan dela på finansiering, lättare sprida sina innovationer och hjälpa varandra utan att oskäliga kostnader tillkommer. För de samlade statsfinanserna vore en sådan reform sannolikt väldigt begränsad, medan det skulle kunna få väldigt stor effekt bland organisationslivet.

Forskningsfrågorna är viktiga för att öka kompetensen om civilsamhället - låt forskningen om civilsamhället vara en del av civilsamhället

Sist men inte minst vill vi trycka på ett område som är viktigt och som fick en väl liten roll i utredningen. Vi menar att forskningsbaserad kunskap om civilsamhället, dess aktörer och kontaktytor med andra sektorer utgör ett stort behov för en positiv samhällsutveckling. Vi yrkar på att forskningspolitiken bör inkludera civilsamhällets forskning som ett prioriterat och långsiktigt område samt att detta inkluderar de skolor som är en del av civilsamhället. I detta sammanhang är vikten av tillförlitlig statistik också viktig.

Civos avslutande kommentarer:

Civos vill åter berömma utredningen för dess breda palett av förslag och åtgärder, där vår bedömning är att förslagen kan ge långsiktiga positiva effekter för det civila samhället. Civos menar att det krävs ytterligare åtgärder, och att det därför är viktigt att de bedömningar som görs i utredningen implementeras genom påföljande utredningar och arbete. Det är viktigt att arbetet inte upphör från det offentliga eller politiken att utveckla, förstärka och garantera förutsättningarna för det civila samhällets organisationer att verka enligt sina syften och många roller.

Civos vill lyfta den stora betydelse det svenska föreningslivet och folkrörelserna haft för välfärdens utbyggnad, svensk konkurrenskraft, innovation och människors bildning och utbildning. Genom att organisera mer än halva befolkningen, genom drygt 30 miljoner medlemskap, utgör civilsamhället en grund i det demokratiska samhället. Civilsamhället är på så vis också en av våra största arbetsgivare, som ger sysselsättning till över 100 000 förvärvsarbetande, och därtill miljoner ideella arbetstimmar som ger utveckling, glädje och gemenskap till människor i alla delar av samhället.

Civilsamhället står också för stora förädlingsvärden, där det statliga stödet och organisationsbidragen omsätts till ekonomisk tillväxt uppgående till mer än 3 procent av Sveriges bruttonationalprodukt. Civos menar därför att det offentliga också behöver uppvärdera civilsamhällets bidrag till samhället också utöver de syften/värden som varit redan finns. Civilsamhällets organisationer bör ses som en strategisk partner för att stärka den svenska arbetsmarknaden

och erbjuda fler människor ett arbete, för att stärka den svenska ekonomin och innovationskraften och för att skapa nya berättelser om framtidens Sverige som ett land där alla har och får plats.

Civos vill därför uttrycka att utredningen och dess förslag bör ses som en början, och att den måste följas upp av politisk handlingskraft. Vi behöver ett uthålligt förändringsarbete för att säkerställa ett starkt och självständigt civilsamhälle som till alla delar får kraft att verka för sina syften. I grund och botten tror vi det handlar precis om vad utredaren lyfter – att underlätta för civilsamhällets organisationer att bedriva sin kärnverksamhet. Vi vill att politiken fastslår att folkrörelserna är en omistlig del av det svenska samhället jämbördigt med andra sektorer och att det behandlas efter sina speciella förutsättningar.

Så bygger vi ett samhälle som är starkare tillsammans.

Civos – Civilsamhällets organisationer i samverkan

Martin Björgell
Ordförande